

Framtidstro för barn och unga

Webbinarium den 28 oktober 2022

Webbinalet arrangerades av Nätverket för barn- och familjeforskning i Göteborg. I nätverket ingår representanter från olika institutioner vid Göteborgs universitet, länsstyrelsen, Göteborgs Stad, Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet FoU i Väst samt Västra Götalandsregionen.

Konferensreferat och filmade föreläsningar

Den här konferensrapporten innehåller korta referat från samtliga föreläsningar och lästips om du vill fördjupa dig i något av de ämnen som föreläsarna tog upp.

Föreläsningarna filmades och finns att se här:

<https://www.gu.se/socialarbete/barn-och-familjeforskning-framtidstro-for-barn-och-unga>

Tips! Se fler föreläsningar som nätverket har arrangerat:

Barns och ungas relationer till betydelsefulla vuxna

<https://www.gu.se/socialarbete/forskare-presenterar-barns-och-ungas-relationer-till-betydelsefulla-vuxna>

(Oktober 2021)

Jämlik och likvärdig tillgång till en meningsfull fritid. Vad visar forskningen?

<https://www.gu.se/socialarbete/var-forskning/jamlik-och-likvardig-tillgang-till-en-meningsfull-fritid-vad-visar-forskningen>

(September 2020)

Ungdomars framtidstro – resultat från enkätundersökningen Lupp 2020 i nio av Göteborgsregionens kommuner
Åsa Nilsson, Göteborgsregionen, FoU i Väst

Lupp står för *lokal uppföljning av ungdomspolitik*. Målgruppen för undersökningen är vanligtvis elever i årskurs 8 och år 2 på gymnasiet. Enkäten kommer från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och rör allt från skola, fritid och inflytande till trygghet, hälsa, arbete och framtid. Lupp är inte bara en mätning utan tanken är att resultaten ska användas för att arbeta med att utveckla ungdomars situation. Senast Lupp genomfördes i Göteborgsregionen var 2020 och då deltog nio kommuner: Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund och Tjörn.

En fråga eleverna i årskurs 8 fick då var om de trodde att de direkt eller senare kommer att läsa vidare efter grundskolan. En stor majoritet trodde det. En könsskillnad var att gruppen som svarade nej eller vet ej var nästan dubbelt så stor bland killar som bland tjejer. Lika många som svarade att de *trodde* att de skulle läsa vidare svarade också att de *ville* göra det. Bland gymnasieeleverna var det lite färre som trodde att de skulle läsa vidare. Många, framför allt tjejer, ville resa först. På grund av bortfall i svarsunderlaget ska dock gymnasieelevernas resultat tolkas försiktigt.

Åttondeklassarna fick också svara på om de tror att de kommer att flytta från kommunen där de bor. Nästan varannan hade inte tänkt på det, medan det var fler som svarade ja än nej på frågan. De som trodde att de kommer att flytta bodde i olika kommuner, både nära och långt från stan. Bland gymnasieeleverna trodde en majoritet att de skulle flytta.

Den vanligaste anledningen till att åttondeklassare trodde att de skulle flytta var arbete, tätt följt av studier. Därefter angav de fritidsintressen och närhet till större ort som anledning till att flytta. Bland gymnasieeleverna var arbete och studier de

viktigaste orsakerna till flytt. Därefter angav de närheten till en större ort, kompisar eller partner samt fritidsintressen.

I årskurs åtta såg nio av tio elever positivt på framtiden, men var tionde var ganska eller till och med mycket negativ. Killar var mer framtidspositiva medan det bland tjejer fanns fler som såg negativt på framtiden. Resultatet bland gymnasieungdomarna såg ungefär likadant ut.

Åsa konstaterade att det finns en viss koppling mellan synen på framtiden och socioekonomiska förutsättningar; det verkar gynnsamt för framtidstron att växa upp i områden med högre inkomst.

De som upplevde att deras hälsa var bra var mer positiva till framtiden än övriga. Här var sambandet tydligt i båda åldersgrupper. Och i gruppen som även var nöjd med livet så såg nästan alla ljust på framtiden (97 procent). Bland de som både var missnöjda med livet och upplevde att de inte hade en bra hälsa var varannan positiv.

- Är du nöjd med livet är det troligare att du tror att det blir bra även i framtiden. Där finns ett samband, sa Åsa.

Utöver livstillfredsställelse och hälsa var också följande faktorer viktiga för framtidstron: hur nöjd man är med skolan, om man räknar med att läsa vidare på gymnasiet, förtroende för vuxna samt att få gifta sig med vem man vill. Att känna sig otrygg var tvärtom dåligt för framtidstron.

Lästips!

Ungas vardag och framtidsutsikter i Göteborgsregionen – Analyser av Luppundersökningen 2020 i nio kommuner:
www.goteborgsregionen.se/lupp

Du är vad du konsumerar? Ett pedagogiskt förhållningssätt till ungas medieanvändning. Maarit Jaakkola, Nordicom, Göteborgs universitet

Idag lägger vi i genomsnitt sju timmar om dagen på mediekonsumtion i Sverige. I åldern 9–12 år använder 7 av 10 sociala medier, bland tonåringar gör nästan alla det.

Användningen av sociala medier har ökat särskilt i yngre grupper och bland flickor. Sociala medier är även viktiga när ungdomar tar del av nyheter. Samtidigt upplever många barn och unga att mobilen används lite för mycket och att det går ut över annat som de ska göra. De vittnar också om utsatthet online i form av mobbning, näthat etc.

Den här bilden av ungas medieanvändning kan locka fram tankar om förbud och begränsning. Men det är bara en sida av myntet. Unesco har tagit fram en global läroplan för pedagoger och ungdomar som handlar om digital medieanvändning och den sätter ramarna för det så kallade MIK-arbetet (medie- och informationskunnighet). MIK handlar om befolkningens förmåga att hantera medier. Vi behöver verktyg i stället för begränsningar för att kunna hantera nya digitala fenomen. När den globala läroplanen kom första gången 2011 var den ett resultat av en konsultationsprocess mellan olika länder. Samlingsbegreppet MIK innehåller väldigt mycket, som algoritmer, AI och andra digitala fenomen. MIK-arbetet bidrar till en annan bild av medieanvändningen, som inte handlar om förbud och begränsning.

Användningen av digitala medier är mycket jag-centrerad. Man skapar en profil och har sitt nätverk, de jag-centrerade nätverken definierar vilket innehåll man tar del av och hur världsbilden formar sig. Det är viktigt att förstå att våra individuella medielandskap ser väldigt olika ut beroende på vilka vänner vi har och vilka medier vi väljer att använda. Vi hamnar lätt i filter- eller preferensbubblor.

Våra medievanor påverkas av arv och miljö. Vad föräldrarna gör definierar i hög

utsträckning hur jag förhåller mig till media. Individperspektivet är viktigt för pedagoger vad gäller ungas medieanvändning. Att titta på mediestrukturerna runt individen är nyckeln till att prata om och synliggöra dem. Medielandskapet ser olika ut i olika åldrar: spädbarn, före skolåldern, skolåldern fram till 13-årsåldern, tonåren, vuxenåldern.

Mediedietmodellen är ett försök att balansera två perspektiv på media: att det å ena sidan finns vissa problem samtidigt som media är en central resurs. Modellen ser ut som kostcirkeln och visualiserar vårt medieintag. Men mediedietsmodellen är inte normativ eller preskriptiv som kostcirkeln, utan bygger på reell medieanvändning och fungerar som ett underlag att synliggöra andelen av olika innehåll: nyheter och faktabaserat innehåll, underhållning, skola och/eller arbete, socialt nätverkande, övrigt. Modellen har tagits fram i samarbete med lärare och bibliotekarier och handlar om hur vi kan förstå användningen av medier. Hur tror jag att min användning ser ut? Det går att få data om detta i mobilen och man kan föra dagbok (mediejournal) för att följa sin användning och reflektera över den.

- Vi plockar vår egen portion från mediebuffen. Individens mix innehåller både godis och broccoli, som Netflix VD uttryckt det. Det är viktigt att se till både och. Mer kontroll över den egna användningen kan skapa trygghet och på så sätt även framtidstro, sa Maarit.

Lästips!

Mediebarometern 2021

Think Critically, Click Wisely – Media & Information Literacy Curriculum for Educators & Learners, Unesco

Prata om mediedieten med eleverna, Maarit Jaakkolas blogg Mikologi på Lärtorget vid Göteborgs Stad:

<https://lartorget.goteborg.se/mikologi/2022/05/19/prata-om-medie-dieten-med-elever>

Solidaritet och lärande i könsseparatistiska förortsverksamheter

Sara Uhnöo, *Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet*

Mellan resignation och framtidstro är ett forskningsprogram om unga människors utbildningsvägar och lärande i stigmatiserade stadsdelar i Göteborg. I en delstudie undersöker Sara informellt lärande (det lärande som sker utanför skolan) hos unga kvinnor i dessa stadsdelar inom ramen för könsseparatistiska fritidsaktiviteter.

- Kan det inspirera skolans pedagogik och utgöra en andra chans för unga i dessa områden? Det är en positiv kraft som vi håller på att undersöka, sa Sara.

Unga kvinnor i socioekonomiskt utsatta stadsdelar tenderar att ha en lägre tilltro till framtiden, de upplever att de saknar trygga platser där de kan vara och tillbringa tiden som inte är i skolan eller hemmet, de är mindre nöjda med sin fritid, är i lägre grad föreningsaktiva, använder i lägre utsträckning fritidsgårdar och är mer frånvarande i olika organiserade sportsammanhang.

De könsseparatistiska rum som skapas för de här tjejerna upprättas ofta som en följd av upplevd marginalisering och syftar till att skapa trygga rum. Här kan människor med liknande erfarenheter mötas. Det är en frihet från något.

Sara har gjort tre mindre fallstudier. För det första har hon studerat poddar, som utgör en möjlighet för unga att med utgångspunkt i egna erfarenheter synliggöra och dekonstruera problem, söka och förmedla kunskap och reflektioner om den egna verkligheten. Allt detta på ett lekfullt, underhållande och personligt sätt. Här tar tjejer från förorten chansen att berätta historier, förmedla positiva förebilder och erbjuda identifikation. Tjejerna bakom en podd säger att representation är viktigt; ”det finns ingen som pratar som vi om vår situation

och vår framtid”. De framhåller att det ”gör en impact” att de gör sina röster hörda.

Den andra fallstudien handlar om en fritidsgård där man har skapat en separatistisk mötesplats för tjejer, där de får bestämma vad de ska göra och ”hennes” behov är norm. Här finns möjlighet att nå tjejer som av socioekonomiska eller hedersrelaterade anledningar inte tar del av andra fritidsverksamheter. Personalen säger att styrkan är att tjejerna får möjlighet att dela erfarenheten att bo i ett visst område och att det finns en atmosfär där de kan prata om sina erfarenheter i lugn och ro. Och även prata med vuxna om de erfarenheterna.

Den tredje fallstudien är gjord på en boxningsklubb med tjejgrupper. Förutom boxningen så handlar verksamheten om hälsa, styrka, att utmana sig själv, grundläggande kroppsliga kunskaper, att bemästra teknik, systerskap och gemenskap, att skratta, hjälpa varandra och bygga nätverk.

Sara ser att dessa rum bidrar till en känsla av frihet och bekvämlighet (skönt att ingen tittar när du tränar och du får se ut hur du vill). Här bestämmer ingen vad du ska göra, du får ta plats, vara delaktig och få inflytande. Här möts tjejer med liknande erfarenheter och det finns vuxna som lyssnar. Tjejerna får möjlighet att inta nya roller, uppleva nya saker, styra och ta ansvar. Detta innebär makt över den egna läroprocessen – som bottnar i vad jag vill lära mig och mina drivkrafter, inte vad skolan bestämmer. De här verksamheterna kan möjliggöra lärande, empowerment (att bemästra nya saker och känna stolthet över det) och solidaritet (genom att dela livserfarenheter).

Lästips!

Uhnöo & Sernhede (2022): *Shout-out!*

Ortenpoddar som underhållning, motoffentlighet och folkbildning:

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1676013/FULLTEXT01.pdf>

Vägar till högre utbildning för personer med ADHD

Shruti Taneja Johansson, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs universitet

Personer med ADHD går inte över till högre studier i samma omfattning som personer utan diagnos men gruppen ökar nu inom högre utbildning i Sverige. Shruti har följt flera unga män och kvinnor med ADHD på deras väg mot högre utbildning. Utifrån resultaten i den studien berättade hon om tre typfall som illustrerar hur vägen mot högre studier kan se ut för personer med ADHD:

Pontus hade beteendessvårigheter, problem med relationer till lärare och drabbades av ångest och depression. Han gick dock klart gymnasiet och började studera. Hans föräldrar värderade utbildning högt och de var den viktigaste stödjande faktorn för vägen mot högre utbildning. De gav praktiskt, emotionellt och ekonomiskt stöd. De fanns också där vid viktiga övergångsskedet i livet (transitional protection). Men det fanns också individuella faktorer som fungerade stödjande: Pontus var framgångsrik i sina studier och hade en hög tro på sin egen förmåga.

Therese hade svårigheter med regler, relationer till lärare, skolk, alkohol och droger. De stödjande faktorerna var Thereses föräldrar som satte värde på utbildning och gav praktiskt och ekonomiskt stöd. Det fanns även individuella stödjande faktorer: Therese hade lätt för sig i skolan, där såg man hennes potential och hon hade godkända betyg. De hindrande faktorerna i Thereses liv utgjordes av låga förväntningar från omgivningen efter skolan. Detta var kopplat till livet med droger och det HVB-hem hon bodde på då. Vändpunkten kom när föräldrarna ordnade en praktikplats som gjorde Therese motiverad och hon träffade en lärare på vuxenutbildningen som såg både hennes potential men även hennes behov av exempelvis pauser.

Simon växte upp i ett område med hög arbetslöshet och låga inkomster. Hans pappa hade tidvis alkoholproblem och de hade inte så mycket pengar. Simon hade beteendessvårigheter och ofullständiga betyg i högstadiet. Vändpunkten blev individanpassad vuxenutbildning. Där fick han uppleva framgång och en ökad tro på den egna förmågan. Lärarna visade intresse för honom och han lyckades avsluta gymnasiestudierna.

En vanlig föreställning är att diagnosen är det gemensamma för personer med ADHD, att alla som har diagnosen har samma upplevelser och når samma resultat.

- Varje väg och vägval är unikt för varje enskild individ. ADHD styr inte vägen till högre utbildning. Individuella faktorer gör skillnad, sa Shruti.

Det går inte att bortse från att förståelsen för ADHD i omgivningen är viktig. En skolform av betydelse som ofta glöms bort i det här sammanhanget är vuxenutbildningen och här saknas mycket forskning som omfattar personer med funktionsnedsättningar.

Lästips!

Taneja-Johansson, S. (2021). *Facilitators and barriers along pathways to higher education in Sweden: a disability lens. International Journal of Inclusive Education.*

<https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1941320>

Taneja Johansson, S. (2021). *Turning points in the educational pathways of young people with attention-deficit/hyperactivity disorder in Sweden. International Journal of Inclusive Education.*

<https://doi.org/10.1080/13603116.2021.1965806>

Taneja Johansson, S. (2021). *Looking back on compulsory school: narratives of young adults with ADHD in Sweden, Emotional and Behavioural Difficulties.*

<https://doi.org/10.1080/13632752.2021.1930904>

Möten i ögonhöjd – att sätta bemötande i fokus i arbetet med unga vuxna
Sevtap Gurdal, Avdelningen för utbildningsvetenskap och språk, Högskolan Väst

Ett av målen med Vi-projektet som genomfördes 2020–2022 (se länk nedan) var att unga som varken arbetar eller studerar skulle äga sin egen framtid, förbättra sin hälsa och närma sig jobb eller studier. Enligt projektbeskrivningen skulle man bland annat arbeta med *möten i ögonhöjd*. Det beskrevs som att försöka bortse från de maktaspekter som finns mellan de som möts (oavsett kön, ålder, etnisk härkomst eller funktionsnedsättning). Man ska tillgodose individens behov genom att lyssna till vad varje individ har att säga och medvetandegöra hens roll och aktörskap i samhället.

I följeforskningen av Vi-projektet genomförde Sevtap en enkätstudie om möten i ögonhöjd riktad till medarbetare på folkhögskolor, vuxenutbildningen och andra som på olika sätt arbetar med unga vuxna. De beskrev att det lilla kan vara det viktiga i möten i ögonhöjd. Det är inte alltid det formella mötet. Det är viktigt att försöka sudda ut maktpositioner som till exempel handläggare eller lärare har i mötet med unga vuxna. Medarbetarna menade att man behöver reflektera över detta och så gott det går få till en jämlik position. Nyfikenhet är viktigt i mötet samtidigt som du behöver känna in situationen: Vad kan jag fråga om idag? Men också att lyssna utan förutfattade meningar.

För att få till ett möte i ögonhöjd kan man tänka både rumsligt och relationellt. Ofta är mötena placerade på kontor eller i klassrum och det kan skapa ångest och/eller kännas kravfyllt. Ett alternativ kan därför vara att ses på ett café, i hemmet eller ta en promenad. Medarbetarna menade att det är viktigt att bygga en relation att gå vidare med och prata om det personen vill prata om – och ge dem tid i stället för att utgå ifrån en manual eller ett kartlägningsformulär.

Medarbetarna pratade om unga vuxna som aktörer i sina egna liv och att få dem att själva fundera över hur de kan komma framåt, att inte hitta lösningar åt dem.

Agens/aktörskap handlar om att vara delaktig i sin egen utveckling genom att känna att man kan påverka händelser i en önskad riktning. Det ger motivation att ta större ansvar för sitt liv och att också sätta mål. Det finns ett samband mellan agens och bättre hälsa, motivation, eget ansvar och bättre skolresultat.

Sevtap intervjuade också unga vuxna om bemötande och de vuxna runt omkring dem. De intervjuade gjorde jämförelser mellan den vuxenutbildning eller folkhögskola som de gick på vid intervjutillfället och andra verksamheter som de kommit i kontakt med. Ungdomarna tyckte om att känna sig som en viktig person och vara saknad om man inte var på plats. De uppskattade emotionellt stöd och tyckte att det var viktigt att någon frågade om de behövde något.

För att få till möten i ögonhöjd menar Sevtap att det krävs lyhördhet, att lyssna mer på individnivå men även att chefen tillåter och ser att det tar tid att skapa relationer.

- Inte one size fits all, alla är olika.

Några framgångsfaktorer för att skapa möten i ögonhöjd är tydliga ansvarsområden, att hitta sätt att motivera och göra det meningsfullt för den unge, flexibilitet i en tillåtande och trygg miljö och medarbetare som tar sig tid och gör mer än vad som förväntas av dem (att vara medmänniska).

Lästips!

Möten i ögonhöjd – att sätta bemötande i fokus i arbetet med unga vuxna:

https://www.vgrfolkhogskolor.se/siteassets/slutkonferens/moten-i-ogonhojd_print-screen.pdf

Vi-projektet:

<https://www.vgrfolkhogskolor.se/projekt-uppdragskurser/vi/om-vi/>